

מסורת הש"ס

א. פסחים סט. ב. עירובין קנ. א.

גרסות

דוחין בכת"י: שדוחין.
והלא דין הוא בר"ח: ומה.
אינו דין שדוחה בכת"י:
לא מרחת.

משנה אלו דברים דוחין את השבת — לקמיה נגמר מפרש מנל לן. שחיטתו וזריקת דמו — אי אפשר ללא זיוס, דכתיב (ויקרא ז) "זיוס לוותר להקריב את קרבניהם" — זיוס ולא זלילה. מיחוי קרביו — מפרש נגמר, וטעמו של יסריחו. צלייתו והדחת קרביו אין דוחין — לאפשר משתקף. הרכבתו — על כתף האדם,

להניחו לעזרה דרך רשות הרבים. אף על פי שאינו ללא חיסור שנות דרנן, דקיימא לן כי נושא את עצמו — אין דוחה, דהוה ליה למיעזר מחתמול, וכן הנחתו מחוץ לתחום. וחתיכת יבלתו = ורוא"ה * נלעז. וחתיכה נפרטנו לו נשינו, כינה ללא שנות. דמלאכה כללית יד היא. שחיטה שהיא — אסורה בחולין נשנת משום חיסור מלאכה נמורה, שהרי נשנות מלאכות היא מנויה — ואף על פי כן דוחה את השנת נפסח. לא ידחו — נתימיה. יום טוב יוכיח שהתירו בו — שחיטה ונכול שהוא אז מלאכה, ומותרין להדיוט — ואסרו בו להניח דבר מחוץ לתחום ולאכלו, הוהיל והוה אפשר לן מחתמול. ואף על גב דתחומין דרנן. מה ראייה רשות למצוה — אכילת הדיוט רשות היא, ולורך גזיה מזה היא. ולא העמידו חכמים חיסור שנות שלהן נמקוס רשות — יעמידוהו אף נמקוס מזה? נתימיה. הוזה תוכיח שהיא מצוה — נטמא מת, שחל שניעו שלו להיות נשנת ערצ פסח, שאם לא יזה — לא יעשה פסח, ואפילו הכי אינו דוחה. דהכי שמעינ ליה לר' עקיבא דלא דחיה. והוזה שנות הוא, דמחי מלאכה היא? אלא מתחין כמתקן נגד. ועליה אני דן — וגם על ההזהר אני חולק, ולומר שדחה ולא תעכזה מפסח, ומקל וחומר זה עליו.

תוספות

אלו דברים — זריקת דמו תנא אגב שחיטתו. וקשה לרבינו יצחק: אמאי לא תני נמי הפשט עורו דחיי שבת, כדתנן בפירקא דלעיל (סד, א): ארבעה עשר שחל להיות בשבת מניח ידו כו' ותולה ומפשיט! ותיירץ רבינו יצחק: משום דהוי בכלל הקטר חלבי, שאינו יכול להפשיט אלא עד החזה לר' יוחנן בן ברוקה, בפרק "כל כתבי" (שבת קיז, ב). ואפילו רבנן דפליגי עליה — לא שרו להפשיט כדרכו אלא עד החזה, והשאר מפשיט וחותר כדאמרינן התם: לא צריכא דשקיל לה בבבוי.

עיונים

ומיחוי קרביו / בירושלמי מבאר שמיחוי זה נעשה על מנת שלא יאמרו שמקריבים את האימורים מחוץ זבה מלולד. ומטעם זה מנה את המיחוי בין המלאכות הנעשות בפסח לצורך נבוא ולא לצורך האוכלים. שהרי לפי פירוש זה המיחוי גם הוא משום כבוד שמים (מלאכת שלמה).

הלא דין הוא / ואמרו בתוספות כי נראה שקל וחומר זה דן ר' אליעזר רק לדברי חכמים, כי לשיטת עצמו אינו צריך כלל לקל וחומר זה, שלדעתו כל מכשירי מצוה דוחים את השבת, ואפילו אלה שיכולים להעשות מבעור יום, וכך יש להבין דבריו: לשיטתי אפילו מלאכה נמורה הותרה, אבל לדעת חכמים צריכים היו להתיר לפחות שבות.

אלו שאין שבות / ואפשר לומר שחכמים החולקים עליו סבורים כי אף דברים אלה שר' אליעזר סבור בפשטות שהם שבות אסורים משום מלאכה ממש. תרכבתו — משום שאינם מקבלים את שיטת בן בתירא שהחי נושא את עצמו, ולכן הוא משאוי מן התורה, והבאה מחוץ לתחום — כשיטת ר' עקיבא שאיסור תחומים הוא מן התורה (פיה"מ לרמב"ם).

משנה אלו דברים בקרבן הפסח דוחים את השבת אם חל ערב פסח בשבת: שחיטתו, וזריקת דמו, ומיחוי (ניקוי) קרביו, והקטרת חלבו על המזבח. אבל צלייתו והדחת (רהיצת) קרביו — אינן דוחין את השבת אלא ממתנים עד שתצא השבת ואז עושים מלאכות אלה.

משנה אלו דברים בפסח דוחין את השבת: שחיטתו, וזריקת דמו, ומיחוי קרביו, והקטרת חלבו. אבל צלייתו והדחת קרביו — אינן דוחין את השבת. והבאתו מחוץ לתחום, וחתיכת יבלתו — אין דוחין את השבת. רבי אליעזר אומר: דוחין. אמר רבי אליעזר: והלא דין הוא: מה אם שחיטה שהיא משום מלאכה — דוחה את השבת, אלו שהן משום שבות — לא ידחו את השבת? אמר לו רבי יהושע: יום טוב יוכיח, שהתירו בו משום מלאכה ואסור בו משום שבות. אמר לו רבי אליעזר: מה זה יהושע? מה ראייה רשות למצוה? השיב רבי עקיבא ואמר: הוזה תוכיח, שהיא משום מצוה, והיא משום שבות — ואינה דוחה את השבת. אף אתה אל תתמה על אלו, שאף על פי שהן משום מצוה והן משום שבות — לא ידחו את השבת. אמר לו רבי אליעזר: ועליה אני דן, ומה אם שחיטה שהיא משום מלאכה דוחה את השבת — הוזה שהיא משום שבות אינו דין שדוחה את השבת?

הרכבתו של הפסח עצמו, שהרי קרבן הפסח היה בא מן הטלאים או הגדיים, והיו ביניהם קטנים מאד שאינם יכולים להלך בעצמם כל הדרך כולה, והיו גוהגים להרכיבם על כתפיהם והבאתו מחוץ לתחום, וחתיכת יבלתו שאם היתה בו יבלת, שהיא מום שכל עוד שהיא בקרבן הריהו פסול להקריבה ואם תיחתך היא כשר — אין דוחין את השבת. ר' אליעזר אומר: כל אלה דוחין את השבת. אמר ר' אליעזר: והלא דין (קל וחומר) הוא: מה אם שחיטה שהיא אסורה בשבת משום מלאכה בכל זאת דוחה את השבת לצורך קרבן הפסח, אלו הרכבתו והבאתו מחוץ לתחום וכיוצא בהן, האסורים משום שבות וגזירת חכמים בלבד, לא ידחו את השבת? אמר לו ר' יהושע: יום טוב יוכיח שהתירו בו בתורה דברים שהם משום מלאכה כגון ביטול ואפייה ואסור בו לעשות כל מה שאסרו חכמים משום שבות. ואין איפוא ללמוד מן ההתר בתורה לכל איסורי חכמים, אמר לו ר' אליעזר: מה זה יהושע? כיצד מוכיח אתה הוכחה פגומה כזו מה ראייה רשות למצוה? וכיצד אפשר להוכיח מאיסור השבות ביום טוב שהיא בדבר הרשות, לענין של עבירה על שבות כדי לקיים מצות פסח! השיב ר' עקיבא כשיטת ר' יהושע, ואמר: הוזה ממי חטאת על טמא מת כדי לטהרו תוכיח, שהיא משום מצוה כדי לאפשר לאדם להקריב את הפסח, ואסורה משום שבות שאסרו חכמים להוות על הטמא ואינה דוחה את השבת שאין לטהרו בערב פסח שחל להיות בשבת. ואף אתה אל תתמה על אלו, שאף על פי שהן משום מצוה והן אסורים משום שבות — לא ידחו את השבת. אמר לו ר' אליעזר: אין אני מקבל ראייה זו כי עליה על הוזה עצמה אני דן, וטוען כי אף אותה יש להתיר ומאותו טעם: מה אם שחיטה שהיא משום מלאכה דוחה את השבת — הוזה שהיא אסורה משום שבות אינו דין שדוחה את השבת? ואין איפוא להקשות עלי מדבר שאיני מודה בו.

אורח ההלכה

דחית שבת לצורך הפסח / שחיטת קרבן הפסח, וזריקת דמו, מיחוי קרביו, והקטרת חלבו דוחים את השבת, ואם חל ערב פסח בשבת עושים כל אלה כמו ביום חול. אבל צלייתו והדחת קרביו — אינן דוחות את השבת, הרכבתו והבאתו מחוץ לתחום אף שאסורות רק מדברי חכמים וכן חתיכת יבלתו הלכה ככ"י אינן דוחות את השבת כדברי ר' יהושע שהלכה כמותו.

(רמב"ם, ספר קרבנות, הלכות קרבן פסח, פ"א ה"ח)

הוזה בשבת / טמא מת שחיה שביעי שלו בערב פסח, אם היה ערב פסח בשבת — אין מוין עליו בשבת (אף שההזאת אסורה רק משום שבות). ונראה לספח שני, כדברי ר' יהושע ור' עקיבא. (שם, פ"ו ה"ו).

• ורוא"ה מן הצרפתית
העתיקה veroc ומשמעו:
יבלת.

אמר לו ר' עקיבא: או חלוקה ושמא נחליף את סדר הקל וחומר שלך ונאמר להפך: מה אם הזאה שהיא אסורה בשבת משום שבות בלבד אינה דוחה את השבת כפי המקובל בדיננו. שחיטה שהיא אסורה משום מלאכה, אינו דין שלא תדחה את השבת? אמר לו ר' אליעזר: כיצד אפשר לומר כך? עקיבא, עקרת מה שכתוב בתורה "ויעשו בני ישראל את הפסח במועדו" (במדבר ט, ב) ובמועדו משמע בין בחול בין בשבת. אמר לו: רבי, הבא לי מועד האמור בתורה לאלו, כלומר להרכבתו ולהבאתו מחוץ לתחום, כמועד לשחיטה. שהרי שחיטה אין אפשרות לעשותה אלא בארבעה עשר בניסן ואין לדחותה לזמן אחר, אבל הבאתו אפשר לעשותה מלפני השבת. כלל אמר ר' עקיבא: כל מלאכה שצריכים לקרבו שאפשר לעשותה מערב שבת – אינה דוחה את השבת, שחיטה שאי אפשר לעשותה מערב שבת – דוחה את השבת.

גמרא הלכה זו – שפסח דוחה שנת בני בתירה – כשילדים היו. אמר להן – הלל, וכי פסח אחד יש לנו שדוחה את השבת והלא יותר ממאתים פסחים יש לנו שדוחין את השבת – כלומר: יותר מאלהים שנת קרנות יש שדוחין שנת נצנה. חמשים שנות השנה, נכל שנת ושנת חמשים שנים שנים לתמידים ושנים למוספין – הרי מאתים, לנז שנת שנתו פסח ונתוך הסה שקרינין נהן מוספי היום שצעת טללים נפסח ולרצעה עשר לחן. מה מועדו הנאמר בתמיד – ולקמיה פריך: תמיד גופיה חנל להו. והיה יושב דורש – כדרך שהגשיל עושה. מקנטרן – לשון קניטה ועלנו, קונטנדי"ר נלעז *

תוספות

מה מועדו האמור בתמיד דוחה את השבת – ולקמן לייף מ"על עולת התמיד". תימא: דבשמעתין לא דריש ממשמעות דמועדו, וכן הא דפסח דחי טומאה ילפינן לקמן מ"איש איש" – איש דחה ואין ציבור דחין. ובתמיד ילפינן מגזירה שוה ד"מועדו מועדו". ובפרק "כיצד צולין" (פסחים עז, א) משמע דדריש לה ממשמעות דמועדו. דתניא: "וידבר משה את מועדו ה'" מה תלמוד לומר? לפי שלא מצינו בכל התורה שנאמר בהן מועדו אלא בפסח ותמיד, 'מועדו' – אפילו בשבת, 'מועדו' – אפילו בטומאה. שאר קרבנות מניין? משמע דמשמעותא ד"מועדו" דריש. ועוד: דקאמר התם וצריכי. דאי כתב רחמנא תמיד – שכן תדיר וכליל, אבל פסח לא. ואי כתיב פסח – שכן כרת. ואי מגזירה שוה ילפינן מה צריך לצריכותא? הא איצטריך מועדו דתמיד משום טומאה, דפסח משום שבתו אלא דאי ממשמעותא דמועדו דריש, ועל כרחך תנאי היא. ועוד: בפרק "ר' ישמעאל" במנחות (עב, א) דריש שתי הלחם דדחו שבת מ"תקריב" תקריב – אפילו בשבת ואפילו בטומאה. ולפי שמעתין מצי למילף במועדו, או ממשמעותא כמו ב"כיצד צולין" (פסחים עז, א).

בגזירה שוה דמועדו מפסח ותמיד, או ממשמעותא כמו ב"כיצד צולין" (פסחים עז, א).

הקריבו אינו דין שדוחה את השבת. כיון שהביא ראיות אלה מיד הושיבוהו בראש ומינהו נשיא עליהן והיה דורש כל היום כולו בהלכות הפסח. התחיל בתוך דבריו מקנטרן (מתגרה בהם) בדברים. אמר להן: מי גרם לכם שאעלה מבבל ואהיה נשיא עליכם – עצלות שהיתה בכם שלא שמשותם שני גדולי הדור שהיו בארץ ישראל, שמעיה ואבטליון. אמרו

אמר לו ר' עקיבא: או חלוקה ושמא נחליף את סדר הקל וחומר שלך ונאמר להפך: מה אם הזאה שהיא אסורה בשבת משום שבות בלבד אינה דוחה את השבת כפי המקובל בדיננו. שחיטה שהיא אסורה משום מלאכה, אינו דין שלא תדחה את השבת? אמר לו ר' אליעזר: כיצד אפשר לומר כך? עקיבא, עקרת מה שכתוב בתורה "ויעשו בני ישראל את הפסח במועדו" (במדבר ט, ב) ובמועדו משמע בין בחול בין בשבת. אמר לו: רבי, הבא לי מועד האמור בתורה לאלו, כלומר להרכבתו ולהבאתו מחוץ לתחום, כמועד לשחיטה. שהרי שחיטה אין אפשרות לעשותה אלא בארבעה עשר בניסן ואין לדחותה לזמן אחר, אבל הבאתו אפשר לעשותה מלפני השבת. כלל אמר ר' עקיבא: כל מלאכה שצריכים לקרבו שאפשר לעשותה מערב שבת – אינה דוחה את השבת, שחיטה שאי אפשר לעשותה מערב שבת – דוחה את השבת.

אמר לו ר' עקיבא: או חלוקה ושמא נחליף את סדר הקל וחומר שלך ונאמר להפך: מה אם הזאה שהיא אסורה בשבת משום שבות בלבד אינה דוחה את השבת כפי המקובל בדיננו. שחיטה שהיא אסורה משום מלאכה, אינו דין שלא תדחה את השבת? אמר לו ר' אליעזר: כיצד אפשר לומר כך? עקיבא, עקרת מה שכתוב בתורה "ויעשו בני ישראל את הפסח במועדו" (במדבר ט, ב) ובמועדו משמע בין בחול בין בשבת. אמר לו: רבי, הבא לי מועד האמור בתורה לאלו, כלומר להרכבתו ולהבאתו מחוץ לתחום, כמועד לשחיטה. שהרי שחיטה אין אפשרות לעשותה אלא בארבעה עשר בניסן ואין לדחותה לזמן אחר, אבל הבאתו אפשר לעשותה מלפני השבת. כלל אמר ר' עקיבא: כל מלאכה שצריכים לקרבו שאפשר לעשותה מערב שבת – אינה דוחה את השבת, שחיטה שאי אפשר לעשותה מערב שבת – דוחה את השבת.

דוחה את השבת. ועוד, קל וחומר הוא: ומה קרבן תמיד שאין ענוש כרת אם לא הקריבו דוחה את השבת. פסח שענוש כרת אם לא הקריבו אינו דין שדוחה את השבת. כיון שהביא ראיות אלה מיד הושיבוהו בראש ומינהו נשיא עליהן והיה דורש כל היום כולו בהלכות הפסח. התחיל בתוך דבריו מקנטרן (מתגרה בהם) בדברים. אמר להן: מי גרם לכם שאעלה מבבל ואהיה נשיא עליכם – עצלות שהיתה בכם שלא שמשותם שני גדולי הדור שהיו בארץ ישראל, שמעיה ואבטליון. אמרו

עיונים

הלכה נתעלמה מבני בתירה / וכבר הקשו בירושלמי: הלא לפי החשבון זה מוזמן לעתים קרובות למדי (לכל היותר פעם בעשרים שנה או כפי שנאמר שם פעם בשני שבועות – שמיטות) וכיצד נעלמה הלכה זו מהם? ובירושלמי תירץ שמשמים היה כדי לתת מקום להלל להניע לנדולתו. ויש שהסביר שכאולם הימים שהיו מקרשים את החודש על פי הראיה עשוי היה שלא יארע ערב פסח בשבת אפילו לשנים מרוכות (תה"ד). או מפני שבית הרין שהיה לפנייהם של צדוקים היה ולא היו בקיאים, והיו שהסבירו שעיקר שאלתם היה אם צריך לעשות שינוי במלאכות הפסח (כגון שחיטה בשנים וכיוצא בזה) כדי שלא לעבור על דברי תורה, כי שמא עשו תקנה לאסור מדברי חכמים חלול שבת אף לצורך הפסח (רא"מ הורוביץ).

מסורת הש"ס

- א. עבודה זרה מו, ב (בשנינו לשון).
- ב. שבת קל, א. פסחים סט, ב. יבמות יד, א. מנחות עב, א. צו, א. צו, א (בשנינו).
- ג. תוספתא פסחים פ"ד (בשנינו רב). ירושלמי פסחים פ"ו ה"א (בשנינו).
- ד. ירושלמי פסחים פ"ז ה"ד. מכילתא בא, ספרי בעלעלזר סה, שם פנחס קמב, ילקוט בא קצו.
- ה. בבא מציעא פה, א.

גרסות

או חלוקה בכמה גרסאות: חלוקה ויש גורסים או חלוקה וחברים ויש גורסים: אחיה.

מה אם הזאה בנוסחות שונות: ומה חזאה. אמר לו: רבי בכתי"ר. אמר לו ויש גרסה: אמר לו ר' עקיבא.

שאפשר לעשותה ויש גרסות: שאפשר לה לעשותה.

יש לנו בשנה בכתי"ר: יש בשנה.

מקנטרן בכתי"ר: מקנטרן.

לשון

קנטרן

קשור כנראה לשורש היווני *κέντρον* ומשמעותו: דבר חר ועוקץ. ומכאן נבנה השורש העברי-ארמי לקנטר – לעקוץ בדברים.

אישים

כני בתירה

כני בתירה היו כנראה מראשיה של משפחה מסורסמת. שנים דורות אחריהם לאחר חורבן הבית הוציאה מתוכה אנשים מסורסמים וראה בזה ח/א על ר' יהודה בן בתירה. נראה כי במשך דורות היה לבני בתירה מעמד מיוחד במנהיגות הרוחנית של העם, אף כי אולי לא היה להם מעמד רשמי של נשיאים. לא רק בימי הלל אלא גם רבו יוחנן בן זכאי לאחר חורבן הבית עדיין נמלך בדעתם לפני קביעת הלכה חשובה.

* קונטנדי"ר מן הצרפתית העתיקה *contrarier* ומשמעותו: מרנין, מקנטר.

יותר ממאתים פסחים / ובירושלמי מביא שלש גרסות: יותר ממאה, הכוונה רק לתמידים המוקרבים בשבת. יותר ממאתים (כמו בבבלי) שהושכים את התמידים ומוספי שבת, או יותר משלש מאות (כגרסת התוספתא) שכולל גם מוספי חגים וראשי חודשים בחגים בשבת.

מי גרם שאעלה מבבל / והיו שלמדו מסננון הדברים כאן כי הלל הזקן חזר לבבל לאחר ששמש את שמעיה ואבטליון. וגורמן שכאותה שנה עלה לרגל מבבל (מהרש"א א"י הים).

מהו — הצלת סכין אינה דוחה, דהא אפשר למיעדד מלתמול, ומה יעשה? שמעתי ושכחתי — לקמן מפרש טעמא. בני נביאים הן — ותראו מה יעשו. למחר — צלצלה עשר נצטת. שפסחו טלה תחב לו בצמרו — חת הסכין. ומי שפסחו גדי — שאין לו נמר, אלא שיער, שאין יכול לתוחצו צמרו — תחב לו בין קרניו. ואין זה משלוי לעצור עליו משום שזיתת נהמתו — דלאו אורחיה נבי האי מלכיה, ונענין זה הניחו סכיניהן. ראה — הלל, זה המעשה שעשו. ונזכר הלכה — כך שומעתי. כך מקובלני — שכן הלכה, כמו שעשו אלו. פסח נמי כתיב ביה במועדו — ולא שמת ליה מיניה, ומתמיד ילפת ליה. אלא על כרחיך מדעית למיחף מתמיד — לא משתמע לכו דחית שנת. דלמרי נמועדו דקלמר — נזון התירא קלמר. הכא נחמדי נמי לא משמע לכו, ומנא ליה? אלא אמר קרא — נמוספין "עולת שנת נצטתו על עולת התמיד" — לנז מעולת התמיד, אלא תמיד נמי דחי. אמר מר ועוד קל וחומר כו' ופרכו — מהא פירכא; שכן כליל, שכן תדיר. וכי מאחר דגמיר — מרנותיה, שגזירה שיהי ז' לכך נזהר. דקיימא לן אין חס דן גזירה שיהי מעשנו אלא חס כן תקנה ונזהר מסיני, דילמא קרא למילתא אחריתי חסא. וכיון דהוא כך קיבל — הרי הוא כמו שנתכנן נגופו נפירוש, ולמה ליה קל וחומר שהוא דבר סגור מדעתו ומלנו? הכי קאמר נהי דגזירה שיהי לא גמיריה — מרנותיה, גזירה שיהי נריכא רב דאין חס דן גזירה שיהי מעשנו אלא חס כן למדה מרנו. אלא קל וחומר כו'. אמרו לו קל וחומר — דלית ציה לא דייניק, דפריכא הוא, כדלמנן: שכן תדיר.

תוספות

תוחב לו בצמרו — ואם תאמר: והא בעי כלי שרת, כדילפינן בפרק "דמ חטאת" (זבחים צו, ב): "ויקח את המאכלת" ויש לומר: שהקדישום השתא. משמע בשמעתין דיש איסור רשות הרבים בירושלים. וקשה: דאמרינן בפרק קמא דעירובין (ה, ב)

ירושלים, אלמלא דלתותיה ננעלות בלילה — חייבין עליה משום רשות הרבים. ולא דוקא ננעלות, אלא ראויות לנעול, כדמסיק התם. ותירץ רבינו יצחק: דהכא לאחר שנפרצו בה פרצות. וכי האי גוונא משני בפרק בתרא דעירובין (קא, א) אמילתא אחריתי.

מה לתמיד שכן תדיר — ותימנה: נילף מביניהו דתמיד ומילה, או משתי הלחם (גרידא) דדחו שבת.

לדברים שאפשר להוציא בדרך זו, ואין לה תוקף אלא אם קבלה מפי רבו. אלא קל וחומר דאדם דן מעצמו איבעי לכו למידן [צריך היה לכס לדון] והייתם יודעים לפתור בעיה זו: אמרו ליה [לו] קל וחומר פריכא הוא [שבור, מפוקפק] שהרי אפשר לסתרו מיד.

ג עוד שנינו: למחר מי שהיה פסחו טלה — תוחב לו סכין בצמרו ומי שהיה פסחו גדי תוחב לו סכין בין קרניו.

אורח ההלכה

הולכת סכין לפסח / ערב פסח שחל להיות בשבת ושכח אדם ולא הביא סכין למקדש מבעוד יום, מי שפסחו טלה — תוחבו בצמרו, ומי שפסחו גדי — תוחבו בין קרניו. ואח שיש בזה מעין מלאכת מחמר, כיון שהוא כלאחר יד ובמקום מצוה — מותר. (רמב"ם, ספר קרבנות, הלכות קרבן פסח, פ"א ה"ט).

לו: רבי, ישכח ולא הביא סכין מערב שבת מהו? אמר להן: הלכה זו שמעתי מרבותי ושכחתי. אלא, הנה להן לישראל אם אין נביאים הן — בני נביאים הן ובודאי יכונו מעצמם למחר בשבת בערב הפסח מי שהיה פסחו טלה היה לוקח את הסכין ותוחבו בצמרו ומי שהיה פסחו גדי שאין לו צמר תוחבו בין קרניו. ראה הלל מעשה שעשו ונזכר בהלכה. ואמר: כך באמת מקובלני מפי שמעיה ואבטליון.

ב אמר מר: נאמר מועדו בפסח ונאמר מועדו בתמיד, מה מועדו האמור בתמיד דוחה את הלשבת — אף מועדו האמור בפסח דוחה שבת. ותמיד גופיה מנלן דדחי שבת? אילימא משום דכתיב ביה במועדו — פסח נמי הא כתיב ביה מועדו, אלא מועדו לא משמע ליה, הכא נמי: מועדו לא משמע ליה. אלא אמר קרא: "עולת שבת בשבתו על עלת התמיד" מכלל [עולה] דתמיד קרבה בשבת. אמר מר: ועוד, קל וחומר: ומה תמיד שאין ענוש כרת דוחה את השבת, פסח שענוש כרת — אינו דין שדוחה את השבת. איכא למיפרך: מה לתמיד — שכן תדיר וכליל! קל וחומר אמר להו ברישא ופרכוה, והדר אמר להו גזירה שוה. וכי מאחר דגמר גזירה שוה קל וחומר למה ליה? אלא לדידהו קאמר להו: בשלמא גזירה שוה לא גמיריהו — "דאין אדם דן גזירה שוה מעצמו, אלא קל וחומר דאדם דן מעצמו — איבעי לכו למידן! — אמרו ליה: קל וחומר פריכא הוא.

ג אמר מר: למחר מי שפסחו טלה — תוחב לו בצמרו, גדי — תוחב לו בין קרניו.

לו: רבי, שכח אדם ולא הביא סכין מערב שבת, ואינו יכול לשחוט את הפסח מהו? האם מותר לטלטל את הסכין בשבת אם לא? אמר להן: הלכה זו שמעתי מרבותי ושכחתי, אלא הנה להם לישראל אם אין נביאים הן שנגלה להם סוד ה' — בני נביאים הן ובודאי יכונו מעצמם למחר בשבת בערב הפסח מי שהיה פסחו טלה היה לוקח את הסכין ותוחבו בצמרו ומי שהיה פסחו גדי שאין לו צמר תוחבו בין קרניו. ראה הלל מעשה שעשו ונזכר בהלכה. ואמר: כך באמת מקובלני מפי שמעיה ואבטליון.

ב עד כאן לשון הברייתא ומעתה באים לבררה בגמרא. אמר מר [אמר החכם] נאמר "מועדו" בפסח ונאמר "מועדו" בתמיד, מה "מועדו" האמור בתמיד דוחה את השבת אף "מועדו" האמור בפסח דוחה את השבת. ושואלים: ותמיד גופיה מנלן דדחי שבת [ותמיד עצמו מנלן לנו שהוא דוחה את השבת]? אילימא [אם תאמר] משום דכתיב ביה [שנאמר בו] "מועדו" — פסח נמי הא כתיב ביה "מועדו" [פסח גם כן הרי נאמר בו מועדו] ואם היה אפשר ללמוד זאת מלשון "מועדו" בלבד לא היה צורך בגזירה השווה! אלא על כרחיך "מועדו" לא משמע ליה [לא נשמע לו] שאפשר להחליט מתוך כך שהקפיד עליו הכתוב עד כדי שידחה את השבת. אם כן הכא נמי [כאן בשבת גם כן] "מועדו" לא משמע ליה [אינו נשמע לו] ואינו למד מכאן. אלא הסעם הוא כי אמר קרא [אמר המקרא] בהמשך הדברים: "עולת שבת בשבתו על עולת התמיד ונסכה" (במדבר כח, י) מכאן שעולת תמיד קרבה בשבת. ועוד שואלים: אמר מר [אמר החכם] באותה ברייתא: קל וחומר, ומה תמיד שאין ענוש כרת דוחה את השבת פסח שענוש כרת אינו דין שדוחה את השבת. ומעירים: איכא למיפרך [יש מקום לשבור] את תוקפו של הקל וחומר: מה לתמיד שהוא חמור מצד אחר שהוא תדיר וחבר התדיר בכל יום יש לו דין קדימה, ועוד שהוא כליל שהוא עולה כולו למזבח, לא כפסח שרובו נאכל להדיוטות. ומסבירים, כך היה: קל וחומר אמר להו ברישא ופרכוה [קל וחומר אמר להם בתחילה ופרכוהו] כפי שאמרנו. והוכיחו שאין לסמוך עליו. והדר אמר להו גזירה שוה [ואחר כך אמר להם גזירה שוה] וגזירה שוה היא מסורת עד למשה מסיני ומחייבת. ושואלים: וכי מאחר דגמר [כיון שלמד] מרביות גזירה שוה לענין זה, קל וחומר למה ליה? לשם מה להוסיף לימוד משל עצמו, כאשר יש בידו מסורת מוחלטת שכן היא ההלכה! ומשיבים אלא לדידהו קאמר להו [להם לשיטתם אמר להם] להראות שלא טרחו דיים בבירור הלכה זו, בשלמא גזירה שוה לא גמיריהו [נניח שגזירה שוה לא למדתם בעצמכם] משום שנהגתם לפי הכלל שאין אדם דן מעצמו איבעי לכו למידן [צריך היה לכס לדון] אלא קל וחומר דאדם דן מעצמו איבעי לכו למידן [צריך היה לכס לדון] והייתם יודעים לפתור בעיה זו: אמרו ליה [לו] קל וחומר פריכא הוא [שבור, מפוקפק] שהרי אפשר לסתרו מיד.

מסורת הש"ס

- ו. ירושלמי שנת פ"ט ה"א.
- ז. סנהדרין פב, א. במדכ"ר פ"כ. תנחומא בלק כ"א.
- ח. נדה יט, ב.

גרסות

- הנה להן לישראל אם אין נביאים הן בכת"י ובע"י: הניחו להן לישראל אם אינו נביאים.
- תוחבו בכת"י: תחבה.
- לא גמיריהו דאין אדם בכת"י: לא חוה גמיריהו ואין אדם.

מתני' אלו דברים בפסח דוחין את השבת: שחיטתו, וזריקת דמו, ומיחויו קרביו, והקטרת חלביו. אבל צלייתו והדחת קרביו – אינן דוחין את השבת. הרקבתו והבאתו מחוץ לתחום, וחתיכת יבלתו – אין דוחין את השבת. רבי אליעזר אומר: דוחין.

MISHNA These are the matters related to the Paschal lamb that override Shabbat, when the eve of Passover occurs on Shabbat: Its slaughter,^b the sprinkling of its blood,^b the cleaning of its intestines^N and the burning of its fats on the altar, all of which are services that must be performed on Passover eve while it is still day. However, its roasting^b and the washing of its intestines, which need not be done by day, do not override Shabbat; rather, one waits until after Shabbat to perform these tasks. Carrying the Paschal lamb through a public domain does not override Shabbat. The Paschal offering consisted of either a lamb or a goat, sometimes quite young and unable to walk the entire way, so that it had to be carried on a person's shoulders. Similarly, bringing it from outside the Shabbat limit and cutting off its wart do not override Shabbat, as all these tasks could have been performed before Shabbat. A wart is considered a blemish that disqualifies the animal from being brought as an offering, but once the wart is removed, the animal is fit to be sacrificed on the altar. Rabbi Eliezer says: All of these procedures override Shabbat.¹⁴

אמר רבי אליעזר: והלא דין הוא: מה אם שחיטה שהיא משום מלאכה – דוחה את השבת, אלו שהן משום שבות – לא ידחו את השבת? אמר ליה רבי יהושע: יום טוב יוכיח, שהתירו בו משום מלאכה ואסור בו משום שבות.

Rabbi Eliezer said: Could this not be derived through an *a fortiori* inference?^N If slaughter, which is ordinarily forbidden on Shabbat as a biblically prohibited labor, nonetheless overrides Shabbat when performed for the sake of the Paschal lamb, then these activities, namely carrying the animal, bringing it from outside the Shabbat limit, and the like, which are prohibited due to rabbinic decree,^N should they not override Shabbat? Rabbi Yehoshua said to him: The law governing a Festival proves otherwise, for the Torah permitted on it acts that are normally prohibited as labor, such as slaughtering, cooking, and baking, and yet it is forbidden to do on it acts that are prohibited due to rabbinic decree. Thus, we cannot derive policy with regard to rabbinic prohibitions from the rules that govern Torah laws.

NOTES

The cleaning of its intestines – מיחויו קרביו: It is explained in the Jerusalem Talmud that this was done so that people would not say that the sacrificial parts are brought from a filthy offering. Therefore, cleaning the intestines is listed among the activities performed for the sake of God rather than for those eating the sacrifice, since according to this interpretation, its purpose is for the glory of Heaven (*Melekheth Shlomo*).

Could this not be derived through an *a fortiori* inference – והלא דין הוא: Tosafot explain that Rabbi Eliezer put forward this argument only according to the opinion of the Rabbis. He, himself, does not need this proof because he maintains that all activities that facilitate the performance of a commandment that overrides Shabbat may be performed on Shabbat, even if they violate primary categories of labor, and even if they could have been done before Shabbat. Therefore, Rabbi Eliezer's argument must be understood as follows: He himself

maintains that even a primary category of labor is permitted in preparation for the Paschal lamb. However, the Rabbis should at least permit activities that are generally prohibited by rabbinic decrees.

These activities, which are prohibited due to rabbinic decree – אלו שהן משום שבות: It is possible that the Rabbis, who disagree with Rabbi Eliezer, maintain that even these activities, which Rabbi Eliezer took for granted as rabbinically prohibited, are actually prohibited as primary categories of labor. For instance, carrying the animal falls into a primary category, because the Rabbis do not accept the opinion of ben Beteira that a living being carries itself. Bringing the animal from outside the Shabbat limit is a Torah prohibition, because the Rabbis agree with Rabbi Akiva that the law of Shabbat limits is a Torah law (Rambam's Commentary on the Mishna).

HALAKHA

Overriding Shabbat for the Paschal lamb – דחיית שבת: If the eve of Passover occurs on Shabbat, slaughtering the Paschal lamb, sprinkling its blood, cleaning its intestines, and burning its fats override the laws of Shabbat and are performed in the usual manner. However, roasting it and washing its intestines do not override Shabbat law. In

addition, carrying the animal and transporting it from outside the Shabbat limit do not override Shabbat law, although they are prohibited only by rabbinic decree. Using a utensil to remove a moist wart from the animal also does not override Shabbat. The *halakha* follows the opinion of Rabbi Yehoshua (Rambam *Sefer Korbanot*, *Hilkhot Korban Pesah* 1:18).

BACKGROUND

שחיטתו – Its slaughter:

Slaughter of the Paschal lamb

Sprinkling of its blood – זריקת דמו: The requirement to slaughter the Paschal lamb and sprinkle its blood must be performed on the eve of Passover and cannot be postponed, even when the eve of Passover falls on Shabbat.

Priests sprinkling the blood of the Paschal lambs

Roasting – צלייתו: The Paschal lamb may not be roasted on the eve of Passover if the eve of Passover falls on Shabbat.

Roasting of the Paschal lamb

הלכה – הלכה This law was forgotten by the sons of Beteira – הלכה זו נתעלמה מבני בתיא: The question is asked in the Jerusalem Talmud: How could they have forgotten this *halakha*, seeing that Passover eve occurs on Shabbat at least once every twenty years, or as it says there, once every two sabbatical cycles? The answer is given that their forgetfulness was caused by heaven in order to allow Hillel's rise to prominence. The author of the *Terumat HaDeshen* suggests that in those times, when the month was sanctified based on the testimony of witnesses to the new moon, it would have been possible for Passover eve not to occur on Shabbat for many years. An alternate explanation is that the court that had served previously had been dominated by Sadducees and was not proficient in *halakha*. Still other commentaries assert that their question was not whether or not the Paschal lamb should be offered on Shabbat, but whether or not it was necessary to perform the biblically prohibited labors that the offering involved in an unusual manner, such as two people slaughtering together. In this way, the violation of Shabbat law on the Torah level would be avoided. Their concern was the possibility that the Sages had made a rabbinic decree prohibiting the violation of the primary categories of labor even for the purpose of the Paschal lamb (Rabbi Elazar Moshe Horowitz).

יותר – יותר More than two hundred Paschal lambs – **ממאתים פסחים**: Three versions of this statement are cited in the Jerusalem Talmud: The first reading is more than a hundred sacrifices, which includes only the daily offerings sacrificed on Shabbat. The second text is more than two hundred, indicating the daily offerings as well as the additional offerings of Shabbat. The third version, following the reading of the *Tosefta*, is more than three hundred, which also includes the additional offerings of Festivals and those of New Moons that occur on Shabbat.

GEMARA The Sages taught a *baraita* with regard to the basic *halakha* governing the eve of Passover that occurs on Shabbat: **This law was forgotten by the sons of Beteira**,^{NP} who were the leaders of their generation. **The fourteenth of Nisan once occurred on Shabbat, and they forgot and did not know whether the Paschal lamb overrides Shabbat or not. They said: Is there any person who knows whether the Paschal lamb overrides Shabbat or not? They said to them: There is a certain man in Jerusalem who came up from Babylonia, and Hillel^P the Babylonian is his name. At one point, he served the two most eminent scholars of the generation, Shemaya and Avtalyon, and he certainly knows whether the Paschal lamb overrides Shabbat or not. The sons of Beteira sent messengers and called for him. They said to him: Do you know whether the Paschal lamb overrides Shabbat or not? He said to them: Have we but one Paschal lamb during the year that overrides Shabbat? Do we not have many more than two hundred Paschal lambs,**^N i.e., sacrifices, **during the year that override Shabbat?**

They said to him: From where do you know this? He said to them: "Its appointed time" is stated with regard to the Paschal lamb and "its appointed time" is also stated with regard to the daily offering, for the verse says: "Command the children of Israel and say to them, My offering, the provision of My sacrifice made with fire, for a sweet savor to Me, shall you observe to offer Me at its appointed time" (Numbers 28:2). From here we learn that the daily offering is brought even on Shabbat. Thus, the daily morning and afternoon offerings are brought on more than fifty *Shabbatot* over the course of the year, and two sheep are offered every Shabbat as additional offerings, for a total of more than two hundred sacrifices a year that override Shabbat. **Just as the expression "its appointed time," which is stated with regard to the daily offering, indicates that it overrides Shabbat, so too "its appointed time," which is stated with regard to the Paschal lamb, indicates that it overrides Shabbat.**

גמ' תנו רבנן: הלכה זו נתעלמה מבני בתיא. פנים אחת חל ארבעה עשר להיות בשבת, שכחו ולא ידעו אם פסח דוחה את השבת אם לאו. אמרו: כלום יש אדם שיודע אם פסח דוחה את השבת אם לאו? אמרו להם: אדם אחד יש שעלה מבבל, והלל הבבלי שמו, ששימש שני גדולי הדור שמעיה ואבטליון ויודע אם פסח דוחה את השבת אם לאו. שלחו וקראו לו. אמרו לו: כלום אתה יודע אם הפסח דוחה את השבת אם לאו? אמר להם: וכי פסח אחד יש לנו בשנה שדוחה את השבת? והלא הרבה יותר ממאתים פסחים יש לנו בשנה שדוחין את השבת.

אמרו לו: מנין לך? אמר להם: נאמר "מועדו" בפסח ונאמר "מועדו" בתמיד. מה מועדו האמור בתמיד – דוחה את השבת, אף מועדו האמור בפסח – דוחה את השבת.

PERSONALITIES

The sons of Beteira – בני בתיא: The sons of Beteira were the heads of a well-known family that produced prominent individuals even several generations after the destruction of the Temple. The sons of Beteira appear to have had a unique standing in the spiritual leadership of the nation over the course of several generations, despite the fact that they may never have enjoyed the formal status of Nasi. Even after the destruction of the Temple, Rabban Yohanan ben Zakkai consulted with them before establishing an important *halakha*.

Hillel – הלל: Hillel, referred to as the Elder due to his position in the Sanhedrin, was born in Babylonia and lived in Jerusalem during the time of King Herod and the Roman Emperor Augustus, about a hundred years before the destruction of the Second Temple. He and his colleague Shammai were the last of the *zugot*, the pairs of *tanna'im* who played a role in establishing the Mishna.

Although Hillel and Shammai established two distinct schools, Beit Hillel and Beit Shammai, and their disciples were involved in many controversies, Hillel and Shammai themselves disagreed only with regard to three or four cases. The real difference between them was one of character. Hillel was a calm and gentle individual who avoided conflict whenever possible, whereas Shammai was stern and uncompromising. When approached by a potential convert whom Shammai had rejected because he wished to learn the entire Torah on one leg, Hillel offered him the maxim: That which is hateful to you, do not do to your fellow. That is the whole Torah, and the rest is its interpretation; go and learn.

According to tradition, Hillel arrived in Eretz Yisrael to study at age forty in a state of poverty, but his perseverance brought him to the attention of Shemaya and Avtalyon, the heads of the academy, who welcomed him into the study hall. Ultimately, serving those scholars allowed him to settle questions whose solutions were unknown to others, and he was appointed head of the Sanhedrin.

The Gemara compares Hillel to Ezra the Scribe, crediting him with reestablishing Torah at a period in history when it was being

forgotten (*Sukka* 20a). His disciples were praised, as well. According to the Gemara, Hillel the Elder had eighty students: Thirty of them were worthy that the Divine Presence should rest upon them like Moses, thirty that the sun should stand still for them, as it did for Joshua the son of Nun, twenty were average, with the greatest among them Yonatan ben Uzziel and the least among them Rabban Yohanan ben Zakkai (*Sukka* 28a).

Burial cave of Hillel on Mount Meron

View of the burial cave of Hillel from inside

A fortiori inference – קל וחומר: One of the fundamental principles of rabbinic exegesis, the *a fortiori* inference appears in all of the standard lists of exegetical rules. In essence, it is a rule of logical argumentation by means of which a comparison is drawn between two cases, one lenient and the other stringent. It asserts that if the *halakha* is stringent in a case where we are usually lenient, then it will certainly be stringent in a more serious case; likewise, if the *halakha* is lenient in a case where we are usually not lenient, it will certainly be lenient in a less serious case. A *fortiori* argumentation is already found in the Bible, and lists of biblical verses containing a *fortiori* arguments are found in the Talmud. This is one of the most commonly encountered exegetical principles since a *fortiori* inferences can be drawn even without support from tradition, as opposed to the verbal analogy, for example. Sometimes, the Sages referred to a *fortiori* inferences as logical argumentation [*din*].

What caused this to happen to you, that I should come up from Babylonia – מי גרם לכם שאעלה מבבל: Based on the wording of the Gemara, some commentaries posited that Hillel the Elder returned to Babylonia after having studied intensively with Shemaya and Avtalyon, and he happened to make a pilgrimage from Babylonia that Passover (Maharsha; *lyei HaYam*).

Forgot and did not bring a knife – שכח ולא הביא: In the Jerusalem Talmud it states that this discussion took place on that very Shabbat, and that most of the people had forgotten to bring knives before Shabbat.

If they are not prophets – אם אין נביאים הן: The *Tosefta* reads: Leave it to them, for the Divine Spirit is upon them; if they are not prophets, they are the sons of prophets.

Verbal analogy – גזירה שוה: A fundamental talmudic principle of biblical interpretation, appearing in all standard lists of exegetical principles. If the same word or phrase appears in two places in the Torah, and a certain *halakha* is explicitly stated in one of these places, one may infer on the basis of a verbal analogy that the same *halakha* must apply in the other case as well. Consequently, the inferences drawn on the basis of verbal analogy rely on verbal identity, rather than on conceptual similarity. For example, the Torah states that those convicted of certain types of sorcery “shall surely be put to death; they shall stone them with stones; their blood shall be upon them” (Leviticus 20:27). Since this verse uses the expression: “Their blood shall be upon them,” when speaking of death by stoning, the Talmud infers by verbal analogy that in all cases where this expression is used, capital punishment is inflicted by stoning. Usually inferences can be drawn through verbal analogy only if the identical word or phrase appears in both of the verses being compared, although a verbal analogy may occasionally be drawn even if the words being compared are not identical, provided that their meanings are similar.

LANGUAGE

Rebuking them [mekanteran] – מקנטרן: Related to the Greek root κέντρον, *kentron*, meaning something sharp and stinging. The Hebrew-Aramaic root is derived from this word and means to sting with words.

ועוד, קל וחומר הוא: ומה תמיד שאין ענוש ברת דוחה את השבת, פסח שענוש ברת – אינו דין שדוחה את השבת.

מיד השיבוהו בראש ומינוהו נשיא עליהם, והיה דורש כל היום כולו בהלכות הפסח. התחיל מקנטרן בדברים, אמר להן: מי גרם לכם שאעלה מבבל ואהיה נשיא עליכם – עצלות שהייתה בכם, שלא שמשתם שני גדולי הדור שמעיה ואבטליון.

אמרו לו: רבי, שכח ולא הביא סכין מערב שבת מהו? אמר להן: הלכה זו שמעתי ושכחתי. אלא, הנח להן לישראל אם אין נביאים הן – במי נביאים הן.

למחר, מי שפסחו טלה – תוחבו בצמרו, מי שפסחו גדי – תוחבו בין קרניו. ראה מעשה ונובר הלכה, ואמר: כך מקובלני מפי שמעיה ואבטליון.

אמר מר: נאמר מועדו בפסח ונאמר מועדו בתמיד, מה מועדו האמור בתמיד דוחה את השבת – אף מועדו האמור בפסח דוחה שבת. ותמיד גופיה מנלן דדחי שבת? אילימא משום דכתיב ביה במועדו – פסח נמי הא כתיב ביה מועדו,

אלא מועדו לא משמע ליה, הכא נמי: מועדו לא משמע ליה. אלא אמר קרא: “עולת שבת בשבתו על עולת התמיד” מכלל [עולה] דתמיד קרבה בשבת.

And furthermore, it is an *a fortiori* inference:^N If the daily offering, the neglect of which is not punishable by *karet*, overrides Shabbat, is it not right that the Paschal lamb, the neglect of which is punishable by *karet*, should override Shabbat?

After Hillel brought these proofs, they immediately seated him at the head and appointed him *Nasi* over them, and he expounded the laws of Passover that entire day. In the course of his teaching, he began rebuking them [*mekanteran*]^L them with words. He said to them: What caused this to happen to you, that I should come up from Babylonia^N and become *Nasi* over you? It was the laziness in you that you did not serve the two most eminent scholars of the generation living in Eretz Yisrael, Shemaya and Avtalyon.

They said to Hillel: Our teacher, if one forgot and did not bring a knife^N on the eve of Shabbat and cannot slaughter his Paschal lamb, what is the law? Since he could have brought the knife before Shabbat, he cannot bring it on Shabbat; but what should he do in this situation? He said to them: I once heard this *halakha* from my teachers but I have forgotten it. But leave it to the Jewish people; if they are not prophets^N to whom God has revealed His secrets, they are the sons of prophets, and will certainly do the right thing on their own.

The next day, on Shabbat that was the eve of Passover, one whose Paschal offering was a lamb took the knife and stuck it in its wool; and one whose Paschal offering was a goat, which does not have wool, stuck it between its horns. Hillel saw the incident and remembered the *halakha* that he had once learned and said: This is the tradition I received from the mouths of Shemaya and Avtalyon, meaning that this is in fact the proper course of action.^H This concludes the text of the *baraita* and the Gemara will begin to elucidate it.

The Master said above: “Its appointed time” is stated with regard to the Paschal lamb and “its appointed time” is stated with regard to the daily offering. Just as “its appointed time,” which is stated with regard to the daily offering, indicates that it overrides Shabbat, so too “its appointed time,” which is stated with regard to the Paschal lamb, indicates that it overrides Shabbat. And from where do we derive that the daily offering itself overrides Shabbat? If we say because “in its appointed time” is written in its regard, “in its appointed time” is also written with regard to the Paschal lamb. Were it possible to derive from this expression that the sacrifice is offered even on Shabbat, it would not be necessary to derive the law governing the Paschal lamb from a verbal analogy^N between the daily offering and the Paschal lamb.

Rather, you must conclude that the expression “its appointed time,” which is stated with regard to the Paschal lamb, does not indicate to Hillel that the Torah was so particular about the timing of the Paschal lamb that its slaughter overrides Shabbat. Here too, with regard to the daily offering, you must say that “its appointed time” does not indicate to him that it is brought on Shabbat, and so this expression is not the source of this law. Rather, the law is derived from the verse that states: “The burnt-offering of Shabbat on its Shabbat, beside the continual burnt-offering and its libation” (Numbers 28:10), from which it may be inferred that the daily burnt-offering is brought even on Shabbat.

HALAKHA

Carrying a knife for the Paschal lamb – הולכת סכין לפסח: This applies if, on the eve of Passover that occurs on Shabbat, one had forgotten to bring a knife to the Temple before Shabbat. If his sacrifice is a lamb, he should stick the knife in its wool; and if his sacrifice is a goat, he should stick

the knife between its horns. Although this involves a violation of the prohibition to drive a laden animal on Shabbat, since it is being done in an unusual fashion for the purpose of a mitzva, it is permitted (Rambam *Sefer Korbanot*, *Hilkhot Korban Pesah* 1:19).

250 The preceding paragraph explains why the third group is required to stand.

The text implies that the reading in the

Mishnah was simply “the third at its place.”

אילו דברים פרק שישי

(fol.32d) **משנה א:** אילו דברים בפסח דוחין את השבת שהיטתו וזריקת דמו ומיחו קרביו והקטר חלביו. אבל צלייתו והדחת קרביו אינן דוחין. הרקבו והבאחו מחוץ לתחום והתיכת ובלתו אינן דוחין. רבי אליעזר אומר דוחין:

Mishnah 1: The following items about the *Pesah* push aside the Sabbath¹: Its slaughter, and the pouring of its blood, and emptying its intestines², and the burning of its fat. But its roasting and washing of its intestines³ do not push aside. Carrying it⁴, or bringing it from outside the Sabbath domain, or cutting its wart⁵, do not push aside; Rabbi Eliezer says, they push aside⁶.

1 If the 14th of Nisan falls on a Sabbath.

2 Cleaning out the bowels so the carcass will not start to smell before nightfall when it can be roasted.

3 To clean them thoroughly to prepare them as food.

4 Carrying the lamb on one's shoulder.

5 Since a wart is a defect which disqualifies an animal as sacrifice (*Lev. 22:22*),

the animal could not have been dedicated if it had developed one by the time of dedication. If it was dedicated without defect, a wart which developed later may be cut.

6 He holds that if an action supersedes the rules of the Sabbath, all preparatory actions also supersede the Sabbath (*Šabbat* 19:1).

(33a line 3) אילו דברים בפסח כול'. זו הלכה נעלמה מזקני בתיארה. פעם אחת חל ארבעה עשר להיות בשבת. ולא היו יודעין אם פסח דוחה את השבת אם לאו. אמרו. יש כאן בבלי אחד והלל שמו. ששימש את שמעיה ואבטליון. יודע אם פסח דוחה את השבת אם לאו. איפשר שיש ממנו תוחלת. שלחו וקראו לו. אמרו לו. שמעת ממך. כשחל ארבעה עשר להיות בשבת. אם דוחה את השבת אם לאו. אמר להן. וכי אין לנו אלא פסח אחד בלבד דוחה את השבת בכל-שנה. והלא כמה פסחים ידחו את השבת בכל-שנה. אית תניי תני. מאה. אית תניי תני. מאתים. אית תניי תני. שלש מאות. מאן דאמר. מאה. תמידין. מאן דאמר. מאתים. תמידין ומוספי שבתות. מאן דאמר. שלש מאות. תמידין ומוספי שבתות. שלמים טובים ושלראשי חדשים ושלמועדות. אמרו לו. כבר אמרנו שיש ממך תוחלת. התחיל דורש להן מהקש ומשל וחומר ומגזירה שנה. מהקש. הואיל ותמיד קרבן ציבור ופסח קרבן ציבור. מה תמיד קרבן ציבור ודוחה [שבת]. אף פסח קרבן ציבור דוחה את השבת. משל וחומר. מה אם תמיד שאין חילבין על עשיתו כרת דוחה את השבת. פסח שחיבבין על

A

עשייתו כרת אינו דין שידיחה את השבת. מגזירה שנה. נאמר בתמיד במועדו ונאמר בפסח במועדו: מה תמיד שנאמר בו במועדו דוחה את השבת. אף פסח שנאמר בו במועדו דוחה את השבת. אמרו לו: כבר אמרנו אם יש תוחלת מבבל. הקיש שאמרת יש לו תשובה. לא. אם אמרת בתמיד שכן יש לו קיצבה. תאמר בפסח שאין לו קיצבה. קל וחומר שאמרת יש לו תשובה. לא. אם אמרת בתמיד שהוא קדשי קדשים. תאמר בפסח שהוא קדשים קלים. גזירה שנה שאמרת. שאין אדם דן גזירה שנה מעצמו.

"The following items about the *Pesah*," etc. ⁷This question left the Elders of Bathyra at a loss. Once the Fourteenth fell on the Sabbath and they did not know whether *Pesah* pushes aside the Sabbath or not. They said, we have here a Babylonian who served Shemaya and Avtalion⁸ and knows whether *Pesah* pushes aside the Sabbath or not. It is possible that there be hope from him. They sent and called him. He said to him, did you ever hear, if the Fourteenth falls on the Sabbath, whether *Pesah* pushes aside the Sabbath or not? He told them, do we have only one *Pesah* which pushes aside the Sabbath every year? Are there not many *Pesahim* which push aside the Sabbath every year? There are Tannaim who state: 100. There are Tannaim who state: 200. There are Tannaim who state: 300. He who says 100, the daily sacrifices of the Sabbath. He who says 200, the daily and additional sacrifices of the Sabbath. He who says 300, the daily and additional sacrifices of the Sabbath, and of holidays, and of New Moons, and of semi-holidays. They told him, already we said, there is hope from you. He started to explain to them by analogy, by an argument *de minore ad majus*, and by equal cut. By analogy: The daily sacrifice is a public offering and *Pesah* is a public offering. Since the daily sacrifice as a public offering pushes aside the Sabbath, also *Pesah* as a public offering pushes aside the Sabbath. By an argument *de minore ad majus*. Since the daily sacrifice, whose action is not subject to extirpation, pushes aside the Sabbath, it is only logical that *Pesah*, whose action is subject to extirpation, push aside the Sabbath. By equal cut. It is said about the daily sacrifice, *at its fixed time*⁹, and it is said about *Pesah*, *at its fixed time*¹⁰. They said to him, we already said, is there hope from a Babylonian? The analogy which you proposed can be answered. No, if you said this about daily sacrifices which are fixed in number, what can you infer for *Pesah* which is not fixed in number? The argument *de minore ad majus*

which you proposed can be answered. No, if you said this about daily sacrifices which are most holy, what can you infer for *Pesah* which is a simple sacrifice¹¹? Concerning the equal cut which you proposed, nobody can introduce an equal cut by himself¹².

7 Babli 66a; Tosephta 4:13-14.

sacrifice and *Pesah* is not that of minor and major; the argument is intrinsically invalid.

8 The heads of the Pharisaic establishment in the preceding generation.

12 Equal expressions in the Pentateuch

9 *Num.* 28:2.

imply equal legal status only if there is a

10 *Num.* 9:2.

documented tradition that these words were

11 The relationship between daily

written for this purpose. Babli 66a.

33a line 26) רבי יוסי בירבי בון אמר בשם רבי אבא בר ממל. אם בא אדם לדון אחר גזירה שנה (מעצמו) עושה את השרץ מטמא באהל. ואת המת מטמא בכעדשה. דו דרש. בגד עור בגד עור לגזירה שנה. כך אם יהיה השרץ בידו שלאדם אפילו טובל במי שילוח או במי בראשית אין לו טהרה עולמית. השליכו מידו מיד הוא טהור. רבי יוסה בירבי בון בשם רבי בא בר ממל. אדם דן גזירה שנה לקיים תלמודו. ואין אדם דן גזירה שנה לבטל תלמודו. רבי יוסי בירבי בון בשם רבי בא בר ממל. אדם דן קל וחומר לעצמו ואין אדם דן גזירה שנה לעצמו. לפיכך משיבין משל וחומר ואין משיבין מגזירה שנה.

1 יוסי | ג יוסה | אבא | ג בא | אדם | ג (א)דן | דין | ג לדון | אחר | ג - 2 באהל | ג באהל | בכעדשה | ג בכעדשה | עור | ג ועור | 3 עור | ג ועור | כך אם יהיה ... מיד הוא טהור | ג - 5 אדם | ג אדן | (2) 6 יוסי | ג יוסה | אדם | ג אדן | לעצמו | ג מעצמו | 7 לעצמו | ג מעצמו

¹³Rebbi Yose ben Rebbi Abun said in the name of Rebbi Abba bar Mamal:

If a person could construct an equal cut by himself, he could make a creeping animal causing impurity in a tent and a corpse causing impurity in the volume of a lentil, by explaining *textile, leather; textile, leather*¹⁴. So if a creeping animal is in a person's hand, even if he immerses himself in the waters of the Siloam, or in waters of a primeval ocean, he never can achieve purity. If he throws it away, immediately he becomes pure¹⁵. Rebbi Yose ben Rebbi Abun in the name of Rebbi Abba bar Mamal: A person may use an equal cut to confirm what he has learned; nobody may use an equal cut to invalidate what he has learned¹⁶. Rebbi Yose ben Rebbi Abun in the name of Rebbi Abba bar Mamal: A person may argue *de minore ad majus* by himself; a person may not argue an equal cut by himself¹⁶. Therefore one can contradict an argument *de minore ad majus*; one cannot contradict an equal cut.

13 Here a Genizah fragment (*Ginze Schechter* pp. 446-447) becomes readable again (א).

14 A dead creeping animal (of the list *Lev.* 11:29-30) imparts impurity in the volume of a lentil; a human corpse only in the volume of an olive. A human corpse imparts impurity to everything under the same roof with it, a dead creeping one imparts impurity only by contact. The argument is incomprehensible but the text is confirmed not only by א but also by *Sefer Hapardes* from the school of Rashi (*Pardes Gadol* §175, ed. H. L. Ehrenreich p. 230), and *Me'iri Pesahim* (ed. Y. Klein, col. 290a). While *textile and leather* are written about

the creeping animal in *Lev.* 11:32, they are not mentioned in the Chapter about tent impurity (*Num.* 19). It is mentioned in the Chapter about *sāra`at* impurity of textiles (*Lev.* 13:47-59) although not in the exact wording of 11:32. The argument should be that the equal cut is illegitimate since minimal sizes for impurity of animals are determined by volume while those of textiles by surface area; the rules cannot be transferred.

15 This argument does not belong here, it is not in א, nor in *Pardes*, nor in *Me'iri*. It is part of a sermon in *Ta'anit* (Yerushalmi 2:1 69a line 69, Babli 16a.)

16 Since it is part of oral tradition.

35 (line 33a) אף על פי שהיה יושב ודורש להן כל-היום לא קיבלו ממנו עד שאמר להן. יבוא עלי כן שמעתי משמעיה ואבטליון. כיון ששמעו ממנו כן עמדו וימנו אותו נשיא עליהן. כיון שמינו אותו נשיא עליהן התחיל מקונתן בדברים ואומר. מי גרם לכם לצרף לבבלי הזה. לא על שלא שימשתם לשני גדולי עולם לשמעיה ואבטליון שהיו יושבין אצלכם. כיון שקונתן בדברים נעלמה הלכה ממנו.

1 קיבלו ממנו א קבלו עליהן יבוא א יבא 2 עלי א עלי כן א לא ממנו א הימנו 3 ואי א ואומר להן 4 לשני גדולי עולם לשמעיה ואבטליון א לשמעיה ואבטליון שני גדולי עולם

Even though he was sitting and explaining the entire day they did not accept it from him until he said, it should come over me, so I heard from Shemaya and Avtalion. When they heard this from him, they rose and appointed him Patriarch over them. After they had appointed him Patriarch over them, he started to goad¹⁶ them with words, and said: What caused you to need this Babylonian? Not that you did not serve the two greats of the world, Shemaya and Avtalion? When he started to goad them with words, practice disappeared from him.

אמרו לו. מה לעשות לעם ולא הביאו סכיניהן. אמר להן. הלכה זו שמעתי ושכחתי. אלא הניחו לישראל אם אינו נביאים בני נביאים הן. מיד כל-מי שהיה פסחו טלה היה תוחבה בגיתו. גדי היה קושרו בין קרניו. נמצאו פסחיהן מביאין סכיניהן עמהן. כיון שראה את המעשה נזכר את ההלכה. אמר. כך שמעתי מפי שמעיה ואבטליון.

A
continues
here

רבי זעירה בשם רבי אלעזר. כל־תורה שאין לה בית אב אינה תורה. תמן תנינן. רכב עליה. נשען עליה. נתלה בזנבה. עבר בה את הנזר. קיפל עליה את המוסירה. נתן טליתו עליה. פסולה. [אבל קושרה במוסירה. עשה לה סנדל בשביל שלא תחליק. פרס טליתו עליה מפני הזנבין. כשרה. זה הכלל. כל שהוא לצרכה כשרה. לצורך אחר פסולה:] הדין ילפה מן ההיא וההיא ילפה מן הדין. הדין ילפה מן ההיא. שאם תלה בה ספין לשוחטת כשרה. וההיא ילפה מן הדין. שכל־עבודה שהיא לשם קדשים אינה עבודה. ויתירו להן על ידי חולה. אלא כרבי אימי. ואפילו תימר כרבי סימון. בשם ששנעלמה זו כך נעלמה זו. אמר רבי אבון. והלא [אין] איפשר לשני שבועות שלא חל ארבעה עשר להיות בשבת. ולמה נעלמה הלכה מהן. כדי ליתן גדולה להלל.

¹⁷They said to him: What to do with people who did not bring their knives with them? He told them, I was informed of the practice, but I forgot. But let Israel act; if they are not prophets they are descendants of prophets. Then everybody whose Passover sacrifice was a lamb stuck them in its fleece, for a kid goat he bound them to its horns; it turned out that the Passover sacrifices brought their knives with them. When he saw the action he remembered the practice. He told them, this is what I heard from Shemaya and Avtalion.

Rebbi Ze'ira in the name of Rebbi Eleazar. Any teaching which has no pedigree is no teaching. There, we have stated¹⁸: "If he rode on it, leaned on it, hung on it, used it to cross a river, folded the bridle on it, put his toga on it, it is disqualified. [But if he tied it with the bridle, made it a shoe lest it slip, put his toga on it because of flies, it is qualified. This is the principle: Anything for its needs, it is qualified. For any other need, it is disqualified.]" This learns from that and that learns from this. This learns from that that if he hung on it a knife to slaughter it it remains qualified. That learns from this, that any action which is done for *sancta* is not work. Why did they not allow it to them by means of walls of people? It must follow Rebbi Immi. Even if you are saying following Rebbi Simon, just as they could not remember this so they did not remember that. Rebbi Abun said, but it is impossible that in two Sabbatical periods there should be no 14th which falls on the Sabbath! How could they not have remembered? To confer greatness on Hillel.

16* Greek κεντρόω "to spur, goad, hit with a sharp instrument".

17 This is copied from *Šabbat* 19, Notes

59-66, where readings are noted and the text is explained. While the text fits in here, its origin is in *Šabbat* since the disagreement